

SUVO'TLARNING TABIATDA VA INSON HAYOTIDAGI AHAMIYATI

Karimov Muhammadziyo

Andijon davlat pedagogika instituti

Biologiya yo'nalishi(kechki) 201- guruh talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15583911>

Annotatsiya: Ushbu maqolada Suvo'tlar bo'limining tabiatda va inson hayotidagi o'rni va ahamiyati, suvo'tlarning kelib chiqishi va sistematikasi haqida ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: fotosintez, biosfera , ko'k-yashil suvo'tlar, yashil suvo'tlar, qizil suvo'tlar, qo'ng'ir suvo'tlar, insektitsid, fungitsid.

Suv o'tlari – bu asosan suv muhitida yashovchi, fotosintezga qodir bo'lgan tuban o'simliklar hisoblanadi. Ular oddiy tuzilgan bo'lib, ildiz, poya va bargdan iborat emas. Suv o'tlari tarkibiga ko'k-yashil, yashil, qizil, jigarrang kabi turli xil rangdagi suvo'tlar kiradi. Ular butun dunyo bo'yicha daryo, ko'l, dengiz va okeanlarda tarqalgan. Suv o'tlari biosferaning ajralmas qismi bo'lib, tabiatda juda muhim vazifalarni bajaradi. Birinchi navbatda, ular fotosintez jarayonida kislorod ishlab chiqaradi. Yer yuzidagi kislorodning qariyb 70 foizi aynan suvo'tlar tomonidan ishlab chiqariladi. Bu esa nafaqat suv muhitidagi hayvonlar, balki quruqlikdagi barcha tirik organizmlar uchun ham muhimdir. Ikkinchidan, suvo'tlar karbonat angidridni o'zlashtiradi va global isish jarayonini sekinlashtiradi. Ular atmosferadagi ortiqcha karbonat gazini o'zlashtirib, iqlim muvozanatini saqlashga yordam beradi. Bu jihatdan suvo'tlar global ekologik barqarorlikni ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Suv o'tlari oziq zanjirining boshlang'ich bo'g'inidir. Ular plankton hayvonlari, baliqlar, qisqichbaqasimonlar, mollyuskalar va boshqa suv hayvonlari uchun oziq manbai hisoblanadi. Shu bois suvo'tlar mavjud bo'lmagan joylarda suv ekotizimi rivojlana olmaydi. Suv o'tlari yer osti va suv osti ekotizimlarida biologik xilma-xillikni saqlab turadi. Ular baliqlar va boshqa jonzorlar uchun yashirin joy, uya va ko'payish muhitini ta'minlaydi. Ayniqsa dengiz suvo'tlaridan bo'lgan laminariyalar va sargassumlar juda ko'p hayvonlar uchun yashash manzildir. Inson hayotida ham suvo'tlarning o'rni katta. Ular oziq-ovqat sanoatida keng qo'llaniladi. Masalan, qizil suvo'tlardan olinadigan agarda va karaginan moddasi shirinliklar, qandolat mahsulotlari, konserva ishlab chiqarishda qo'llaniladi. Yashil va jigarrang suvo'tlar esa turli xil vitamin, minerallar, oqsillar va yod moddasiga boy bo'lib, sog'liq uchun foydalidir. Dengiz suvo'tlari parhezboq oziq sifatida yapon, koreys va xitoy milliy taomlarida kengiste'mol qilinadi. Ular yurak-qon tomir, qalqonsimon bez, immunitet bilan bog'liq kasalliklarning oldini olishda foydalidir. Suvo'tlardan tayyorlangan biologik faol qo'shimchalar dorixonalarda keng tarqalgan. Suv o'tlari qishloq xo'jaligida ham foydalaniladi. Ayrim turlari bioo'g'it sifatida ishlatiladi. Ular tuproqni boyitadi, hosildorlikni oshiradi. Suvo'tlardan olingan moddalar insektitsid va fungitsid sifatida ham ishlatilmoqda. Farmatsevtika sohasida suvo'tlardan dori vositalarini tayyorlashda foydalaniladi. Masalan, yallig'lanishga qarshi, viruslarga qarshi, antibakterial ta'sir ko'rsatuvchi preparatlar ishlab chiqariladi. Suvo'tlar tarkibidagi polisaxaridlar, antioksidantlar, bioaktiv moddalarning tibbiyotda ahamiyati ortib bormoqda. Suv o'tlari sanoat va texnologiyada ham foydalanilmoqda. Ular asosida biologik tozalovchi moddalar, ekologik qadoqlash materiallari, bioyoqilg'i, shuningdek qog'oz, bo'yoq, plastmassa, yopishtiruvchi moddalarning alternativ manbai sifatida ishlatilmoqda. Suv muhitining ifloslanishini aniqlashda bioindikator sifatida ham suvo'tlar muhim ahamiyatga ega. Ularning holati, rangi va o'sish darajasi orqali suvning tozaligi haqida xulosa chiqarish mumkin. Masalan, ko'k-yashil suvo'tlarning haddan ortiq

ko'payib ketishi suvning azot va fosfor bilan ifloslanganidan dalolat beradi. Suv o'tlari ekologik muammolarni bartaraf etishda ham foydalaniladi. Ular neft to'kilishidan keyingi suvlarni tozalash, og'ir metallarni yutish va filtratsiya qilishda tabiiy filtr sifatida xizmat qiladi. Suv o'tlari madaniyat va iqtisodiyotda ham o'z o'rniga ega. Suvo'tlarga asoslangan sanoatlar ko'plab ish o'rinlarini yaratadi, dengiz iqtisodiyotining muhim tarmog'idir. Shu bilan birga, ularning estetik go'zalligi ekoturizm va ilmiy tadqiqotlar uchun ham jozibador hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, suvo'tlar nafaqat suv muhitining hayotiy zanjiri, balki butun insoniyat uchun ham hayotiy ahamiyatga ega. Ular kislorod ishlab chiqaradi, global iqlimni tartibga soladi, oziq-ovqat, dori, sanoat va ekologik sohalarda keng qo'llaniladi. Suvo'tlarni muhofaza qilish, ularni to'g'ri o'rganish va ilmiy asosda foydalanish insoniyatning ekologik va iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

